

מתוך הקדמת המחבר: ועיניכם תראינה בנים בנים כשתילי זרעים סביב לשלחנם,
חכמים ונבונים, ובתים מלאים כל טוב, גם עושר גם כבוד לא יסופו מזדעכם

גליון

זרע שמשון המבואר

פרשת בשלה

אותיות יד • טו • יט

דרוש מתוך הספר המסוגל 'זרע שמשון' שחברו הגאון המקובל

האלוקי חסידא קדישא רבנו שמשון חיים ב"ר

נחמן מיכאל נחמני זלה"ה

מח"ס 'זרע שמשון' ו'תולדות שמשון'

שחי לפני כ-300 שנה בתקופת האור החיים' ומקום קברו לא נודע

והבטיח שהלומד בחידושויו וספריו יזכה לישועות בבני חיי ומזוני

נלב"ע ו' אלול תקל"ט

דרוש מנוקד ומבואר בתוספת ציונים והארות

יו"ל על ידי מוסדות זרע שמשון

שע"י האיגוד העולמי להפצת תורת זרע שמשון

**יו"ל ע"י האיגוד העולמי
להפצת תורת
"זרע שמשון"**

לקבלת הגיוון נא לשלוח למייל:
zera277@gmail.com

ארה"ב
הרב מנחם בנימין פאשקס
ZERA SHIMSHON
C/O B PASKESZ 1645 48 ST
BROOKLYN NY 11204
347-496-5657
mbpaskesz@gmail.com

ארה"ק
הרב ישראל זילברברג
05271-66450

ניתן לשלוח תרומות והנצחות
לזכות ולע"ג ולקחת חלק בהוצאות
והפצת הגיונות והספרים.

ניתן להפקיד בבנק מרבנטיל (17) סניף 635
מספר השבון 71713028 ע"ש זרע שמשון,
כמו כן ניתן לתרום בכרטיס אשראי

וזכות הצדיק ודביו תורתו הקדושים יגן מכל
צרה וצוקה, וישפיע על הלומדים ועל המסיעים
בני חיי ומוזני ועל טוב סלה
כהבטחתי
בהקדמת ספריו.

לשוחפת של ברכה בכל ית

**מוקד
זרע שמשון**

ארץ ישראל
02-80-80-500

ארה"ב
347-496-5657

הוצאת והפצת קונטרס
'זרע שמשון העבואר'
נתרם
לזכות והצלחת

**דניאל אורי
בן רגינה מלכה**

שיראה הצלחה וברכה
בלי גבול ובלי עדה בעסקי
בכל העולם
ויתקיים בו הפסוק
"ופרצת יעה וקדצה"
צפונה ונגבה"

הוצאת והפצת קונטרס
'זרע שמשון העבואר'
נתרם
לזכות והצלחת

**אהרן
בן גיטל בילא**
ובל משפחתו
ובל הנלוים אליו

לשפע ברכה
והצלחה גדולה
וסייעתא דשמיא
בכל עכל כל

פְּרִשְׁת בְּשִׁלַּח

יד

פְּסוּק (שמות טו, כו), 'כָּל הַמַּחֲלָה אֲשֶׁר כִּי אָנִי ה' רִפְאָךְ'. פְּתַב הַשְּׁלֶחַן עָרוֹף שְׁמֹתֵי בְּמִצְרַיִם לֹא אֲשִׁים עֲלֶיךָ חֲשׂוֹן מִשְׁפָּט סִימָן ת"כ סְעִיף כ"א, אִם

פסוק 'כל'
המחלה אשר
שמתי
במצרים לא
אשים עליך כי
אני ה' רפאך

זָרַע שְׁמוֹנוֹן הַמְּבֻאָר

יד

ביאור הפסוק 'כל המחלה וגו' לא אשים עליך כי אני ה' רפאך' בשני דרכים

ובגמרא (סנהדרין קא, א) הקשו בלשון הפסוק, שבתחילה אמר שלא ישים עלינו מחלות, ואחר כך אמר 'כי אני ה' רפאך', והרי אם לא ישים עלינו שום מחלה, אין אנו צריכים לרופא.

ויש לתרץ, על פי מה שפְּתַב הַשְּׁלֶחַן עָרוֹף בַּחֲשׂוֹן מִשְׁפָּט סִימָן ת"כ סְעִיף כ"א^א, בענין מה שהמזיק לחבירו בגופו, חייב לשלם לו 'ריפוי' - תשלומי רפואתו^ב, שאם אָמַר לוֹ הַמְּזִיק לְנִיזֵק, אָנִי בַעֲצַמִּי

הקב"ה אינו שם עלינו מחלה, מפני שהחובל בחבירו אינו יכול לרפאותו

כתוב בפסוק (שמות טו, כו)^א, 'כָּל הַמַּחֲלָה אֲשֶׁר שְׁמֹתֵי בְּמִצְרַיִם לֹא אֲשִׁים עֲלֶיךָ כִּי אָנִי ה' רִפְאָךְ'. ומשמע מלשון הפסוק, שהקב"ה מבטיח לנו, שלא ישים עלינו מחלה, מפני שהוא הרופא העשוי לרפאות אותנו. ויש לדקדק, איזו נתינת טעם יש במה שהקב"ה הוא המרפאנו, שמחמת כן הוא לא ישים עלינו שום מחלה.^ב

צִיּוּנִים וּמִקּוּדוֹת

את כל מדוי מצרים. כיון שחזורין לפני בתשובה, הריני מרפאם, שהרי דבר תורה שנתתי לכם, הם חיים לכם, הם רפואה לכם, וכן הוא אומר (משלי ד, כב) 'כי חיים הם למוצאייהם ולכל בשרו מרפא', ע"כ. ובתרגום יונתן פירש כפירוש הראשון של רש"י, וזה לשונו (על פי כתר יונתן), אם שמוע תשמע נקבל תקבלן למאמרו של ה' אלוֹקֶיךָ, והישר בעיניו תעשה והאזנת למצוותיו ושמרת כל חוקיו, כל מחלות רעות ששמתי על מצרים לא אשים עליך. ואם תעברו על דברי התורה, ונשלחים עליך, אם תשובו אסירם ממך כי אני הוא ה' רופאֶיךָ, ע"כ. והוא בגמרא (סנהדרין שם) ובתורת חיים (שם ד"ה וכו').

ג. לשון השו"ע, אמר לו המזיק, אני ארפא אותך, או יש לי רופא שמרפא בחנם, אין שומעין לו, אלא מביא רופא אומן ומרפאו בשכר. ד. פירוש, החובל בחבירו, חייב בחמשה דברים, והם, נזק, צער, רפוי, שבת ובושת (ב"ק פג, ב). וריפוי, נלמד ממה שכתוב (שמות כא, יט) 'רק שבתו יתן ורפא ירפא'. והיינו שהמזיק ישלם לניזק את שכר הרופא,

א. לשון הפסוק, 'ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלהיך והישר בעיניו תעשה והאזנת למצוותיו ושמרת כל חוקיו כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רפאך'. ב. וכן הקשה באלשיך על פסוק זה (קושיא ח') וזה לשונו, 'אומרו אני ה' רופאך', כי אין זה נתינת טעם אל מה שלא ישים מחלת מצרים, עכ"ל. ונראה, שכבר נשמר רש"י מקושיא זו, שפירש וזה לשונו, 'לא אשים עליך, ואם אשים, הרי היא כלא הושמה, כי אני ה' רופאך', וזה מדרשו (עיין סנהדרין קא, א). ולפי פשוטו 'כי אני ה' רופאך', ומלמדך תורה ומצוות למען תנצל מהם, כרופא הוה האומר לאדם אל תאכל [דבר זה פן יביאך לידי חולי זה], ע"כ. ועוד מצינו ביאור לשון הכתוב, במדרש שכל טוב (שם) וזה לשונו, ומכיון דכתיב 'לא אשים עליך', מה תלמוד לומר 'כי אני רופאך', אלא כך אמר הקדוש ברוך הוא למשה, אמור להם לישראל, כל זמן שהן שומעין כל מצוותי, ואין עוברין על אחת מהן, אינן נזוקין כלל, כיון שעוברין הריני מכה אותם, שנאמר (דברים כח, ט) 'והשיב בך

וְלָכֵן אֵינוּ חוֹבְלִים בְּנוֹ, וְהִינוּ הַטַּעַם שֶׁלֹּא
אֲשִׁים עֲלִידָה כָּל הַמַּחֲלָה וְכו', מִפְּנֵי כִּי
אֲנִי ה' רִפְאֵד.

וְזָהוּ טַעַם הַמִּדְרָשׁ בְּשִׁיר הַשִּׁירִים רַבָּה
(פרשה ד, א, ה), עַל הַפְּסוּק (שם ד, ה)

אָמַר לוֹ הַמְזִיק, אֲנִי אֲרַפָּא אוֹתְךָ, אֵין
שׁוּמְעִין לוֹ, אֶלָּא מִבֵּיא רוּפָא אֲמִן
וּמְרַפָּאהוּ בְּשִׁבְרָה, עכ"ל. וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ
הוּא הוּא רוּפָא שְׁלָנוּ, וְאִם חָס וְשָׁלוֹם
יִחַבֵּל בְּנוֹ, הוּא אֵינוּ יִכּוֹל לְרַפְּאוֹתֵנוּ,

זרע שמישון המבואר

אחבול בכך לא אוכל לרפאותך, לכן
מתחילה לא אשים עליך מכה ומחלה.
ובזה מבואר, שאכן 'כי אני ה' רפאד',
היא נתינת טעם למה שהבטיח הקב"ה שלא
ישים עלינו שום מחלה מהמחלות ששם על
המצריים. וכמו כן אין להקשות, שאם לא
ישים עלינו מכה, אין אנחנו צריכים לרופא,
ולמה הוצרך לומר 'כי אני ה' רפאד'. לפי
שכך הוא פירוש הפסוק, שהרי אם אחבול
בך, אצטרך אני להיות הרופא שלך, והרי זה
אי אפשר, לפיכך כבר מתחילה לא אשים
עליך מחלה ומכה.

הקב"ה מקדים רפואה למכה,
שלא יצטרך לרפאותנו אחרי שיכנו

וְזָהוּ גַם כֵּן טַעַם הַמִּדְרָשׁ בְּשִׁיר הַשִּׁירִים
רַבָּה (פרשה ד, א, ה)¹, עַל הַפְּסוּק (שם ד, ה) 'שְׁנֵי

אֲרַפָּא אוֹתְךָ בַּחנַם, לְפִי שֶׁאֵין רוּפָא, וְלֹא
אִשְׁלַם שִׁכְרָה בְּשִׁבְלֵי רוּפָא אַחֵר, אֵין
שׁוּמְעִין לוֹ - אֵין הַנִּיזָק חַיִּיב לְקַבֵּל אֶת
דְּבָרָיו וְלְהִתְרַפְּאוֹת מִמֶּנּוּ, לְפִי שֶׁאֵין רְצוֹנוֹ
שֶׁל הַנִּיזָק, שְׁמִי שֶׁהַזִּיק יִרְפָּאֵהוּ. אֶלָּא
הַמְזִיק מִבֵּיא רוּפָא אֲמִן וּמְרַפָּאהוּ בְּשִׁבְרָה
- וְהַמְזִיק חַיִּיב לְשַׁלֵּם אֶת שִׁכְרָה הַרוּפָא,
עכ"ל. וְהִרִי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הוּא
הַרוּפָא שְׁלָנוּ, וְאִם חָס וְשָׁלוֹם יִחַבֵּל בְּנוֹ,
הוּא אֵינוּ יִכּוֹל לְרַפְּאוֹתֵנוּ, לְפִי שֶׁאֵין
הַמוּכָה חַפֵּץ שִׁירְפָּאנוּ מִי שֶׁהִכָּה בוֹ, וְלָכֵן
כִּבֵּר מִתְחִילָה אֵינוּ חוֹבֵל בְּנוֹ, וְהִינוּ הַטַּעַם
שֶׁ'יֵשׂ אֲשִׁים עֲלִידָה כָּל הַמַּחֲלָה אֲשֶׁר שְׁמַתִּי
בְּמִצְרַיִם וְכו', מִפְּנֵי כִּי אֲנִי ה' רִפְאֵד -
אֵין הוּא הַרוּפָא הַעוֹמֵד לְרַפְּאוֹתְךָ, וְאִם

ציונים ומקורות

ככמה מקומות, דכל זמן שישאל זכאין, באין להם
כל השפעות על ידי הקדוש ברוך הוא בעצמו, ולא
על ידי ממוצע. וזה הוא כוונת הפסוק, 'אם שמעו
תשמע וגו' והישר בעיניו תעשה כל המחלה אשר
שמתי במצרים לא אשים עליך, והטעם 'כי אני ה'
רופאך', כלומר, דהא אין לך רופא, אלא אני הוא
ולא אחר, ועל פי הדין יהיה אסור לי לרפאות אותך,
לכן ילא אשים עליך. ז. לשון המדרש, רבא
בשם רבי שמעון, בשר דום אין מקדים רטייה עד
שרואה המכה. אבל מי שאמר והיה העולם אינו כן,
אלא מקדים הרטייה ואחר כך הוא מכה, דהא הוא
דכתיב (ירמיהו לג, ו) 'תנני מעלה לה ארוכה ומרפא
ורפאתים וגו', וכתיב (הושע ז, א) 'כרפאי לישראל',
אמר הקדוש ברוך הוא באתי לרפאות עונותיהן של
ישראל, ונגלה עון אפרים ורעות שומרון, אבל
אומות העולם מכה אותן ואחר כך מרפאן, שנאמר
(ישעיהו יט, כב) 'ונגף ה' את מצרים נגוף ורפוא, נגוף
על ידי אהרן, ורפוא על ידי משה, ע"כ. והלשון
שמביא רבינו דומה יותר, לנוסח שהובא בגמרא

כמו שפירשו בתרגום אונקלוס וברש"י. ה. וזה
לשון הגמרא (ב"ק פה, א), ואי אמר ליה, אסייך אנא
[אם אמר לו המזיק לניזק, אני אהיה הרופא שלך],
אמר ליה, דמית עלי כאריא ארבא [היות ואתה
חבלת בי, אם אתה בעצמך תטפל בי לרפאותי, הרי
זה כאילו מטפל בי אריה שאורב להכות ולטרוף,
ואין אדם מתרפא בכך, כי צריך שיהיה לחולה נחת
רוח מן הרופא. רא"ש (שם פ"ח סימן א)].
ו. כדברי רבינו ובהרחבת דברים, מובא בספר חנוכה
התורה (להרבי ר' העשיל מקראקא זצ"ל, בשלח ד"ה
בפסוק ויאמר), וזה לשונו, בפסוק 'ויאמר אם שמעו
תשמע וגו' כל המחלה אשר שמתי במצרים לא
אשים עליך כי אני ה' רופאך. הקושיא ידוע, אם
לא יחלה, למה יהיה צריך לרופא. ויש לומר,
דהפירוש כך הוא, על פי מה דאיתא במסכת בבא
קמא (דף פה, א), וכן פסקו כל הפוסקים, בחובל
בחבירו שצריך ליתן לו דוקא שכר הרופא. אבל אם
החובל בעצמו הוא רופא, אינו יכול לומר אני ארפא
אותך, ואסור לרפאותו, כמבואר שם. והנה איתא

וְאַחַר כֵּן מָרְפָּא, שְׁנֵאמַר וְכוּ, עב"ל.
מִשּׁוּם דְּעַל פְּרִיחָה צְרִיחָה לְבִרְאָה הִרְפוּאָה
קָדָם הַמְּכָה, כְּדִי שְׁתַּבֵּא מֵאֲלֵיהָ, דְּלֵאחַר
שְׁהִכְהָ אוֹתָם, הִנֵּה הוּא הִרְפוּאָה, וְהוּא
אֵינוֹ יָכוֹל לְרַפְּאוֹתָם, אִם שְׁרִיצוּ בּוֹ הֵם
בְּעֵצָמָם. וְזוֹהִי פְּנִינַת הַכְּתוּב (יִמְעִיחוּ יוֹ, יד),

'שְׁנֵי שְׂרִיחֵי', וְנִגְנַף ה' אֶת מִצְרַיִם נִגְנַף
וְרַפּוּא' (ישעיהו יט, כב), אָמַר רִישׁ לְקִישׁ, אִין
הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְכָה אֶת יִשְׂרָאֵל אֱלָא
אִם בְּן בּוֹרָא לְהֵם רְפוּאָה תַּחְלָה,
שְׁנֵאמַר (הושע ז, א) 'כִּרְפָּאֵי לְיִשְׂרָאֵל'. אֲבָל
הָאֲמוֹת הָעוֹלָם, מִתַּחְלָה מְלַקְּהָ אוֹתָם

מאמרים ז"ל
אין הקדוש
צריך הוא
מכה את
ישראל אלא
אם בן בורא
להם רפואה
תחלה

זרע שמשון המבאר

והרי גם בלא שיקדים הרפואה, יוכל לברוא
להם את הרפואה, מיד לאחר הבאת המכה.
אמנם, על פי דברינו דלעיל, יש לבאר
דברי המדרש, מִשּׁוּם דְּעַל פְּרִיחָה לְיִשְׂרָאֵל
צְרִיחָה הַקְּב"ה לְבִרְאָה אֶת הִרְפוּאָה קָדָם
שִׁיבִיא עֲלֵיהֶם אֶת הַמְּכָה, כְּדִי שְׁכַאשֵׁר תְּבוּא
עֲלֵיהֶם הַמְּכָה, תְּבִיאָה לְהֵם הִרְפוּאָה הַמוֹכֶנֶת
לָכֵן, מֵאֲלֵיהָ, וְכַיִּכּוֹל לֹא יִצְטַרֵּךְ הַקְּב"ה
בְּעֵצָמוֹ לְטַפֵּל בְּרַפּוּאָתָם, דְּאִילוּ אִם יִבְרָא
הִרְפוּאָה, רַק לְאַחַר שְׁהִכְהָ אוֹתָם, הִנֵּה נִמְצָא
שֶׁהוּא - הַקְּב"ה בְּעֵצָמוֹ הִרְפוּאָה הַמְּטַפֵּל
בְּרַפּוּאָתָם, וְהָרִי הוּא בְּעֵצָמוֹ אֵינוֹ יָכוֹל
לְרַפְּאוֹתָם בְּעַל כִּרְחֹם, לְפִי שֶׁהַדְּרָךְ הוּא
שְׂאִין הַמוֹכֶה חִפְּץ שְׂמִי שֶׁהִכָּה אוֹתוֹ יִהְיֶה
רַפּוּאָה, שְׂאִין נוֹחַ לוֹ בַּכֵּךְ.

ישראל חפצים ברפואת הקב"ה אף שהוא הכה אותנו

אלא אם שְׂרִיצוּ בּוֹ הֵם בְּעֵצָמָם - שאם
ישראל עצמם יאמרו שהם מסכימים
שהקב"ה ירפא אותם, הרי הוא הרופא
המוכן להם, ואכן ירפאם הקב"ה.

ציונים ומקורות

לומר דמית עלי כארי ארכא, וכסברת הגמרא (ב"ק
סז), שהרי עדיין לא הכה אותם. ואחרי שכבר נבראה
הרפואה, הרי זה דומה לרופא שמייצר תרופה
והחולה משתמש בה מבלי ידיעת הרופא. והרי זו
כמעשה החולה עצמו, ולא מעשה הרופא. ויש
להקשות, שאם כן שאם הקב"ה מקדים בריאת
הרפואה, הוא יכול להביא עלינו מכות ח"ו, אם כן
שוב חזרה למקומה הקושיא, שכי אני ה' רופאיך,
אינו נתינת טעם לכל המחלה לא אשים עליך, שהרי
אף שהקב"ה הוא הרופא, מכל מקום הוא יכול
להביא עלינו את המכה על ידי שיקדים לה את
בריאת הרפואה. ויש לומר, שאם יקדים הקב"ה

שדרשו על הפסוק (ישעיהו יט, כב) "וְנִגְנַף ה' אֶת מִצְרַיִם נִגְנַף וְרַפּוּא' אָמַר רִישׁ לְקִישׁ, אִין הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְכָה אֶת יִשְׂרָאֵל, אֱלָא אִם בְּן בּוֹרָא לְהֵם רְפוּאָה תַּחְלָה - לפני שהוא מביא עליהם את המכה, שְׁנֵאמַר (הושע ז, א) 'כִּרְפָּאֵי לְיִשְׂרָאֵל וְנִגְלָה עֲוֹן אֲפֻרִים' - בתחילה בורא הקב"ה לישראל את הרפואה מהמכה העתידה לבוא עליהם, ככתוב 'כִּרְפָּאֵי לְיִשְׂרָאֵל', ורק לאחר מכן הוא מכה אותם על חטאייהם, וְנִגְלָה עֲוֹן אֲפֻרִים', שמתגלה חטאם על ידי מכה זו. אֲבָל אֲצֵל הָאֲמוֹת הָעוֹלָם - הגוים, הוא להיפך, שמתחלה הקב"ה מְלַקְּהָ - מכה אותם על חטאייהם, ורק לאחר כֵּן הוּא מְרַפָּא - בורא עבורם את הרפואה למכה שכבר באה עליהם, שְׁנֵאמַר וְכוּ' וְנִגְנַף ה' אֶת מִצְרַיִם נִגְנַף וְרַפּוּא', מתחילה 'נוגף' - מכה בהם, ורק לאחר כך 'ורפוא' - הוא מרפאם, עב"ל.

ויש להקשות על המדרש, איזו תועלת יש לישראל, כמה שהקב"ה בורא להם את הרפואה לפני שהוא מביא עליהם את המכה,

(מגילה יג, ב) שזה לשונו שם, דאמר ריש לקיש, אין הקדוש ברוך הוא מכה את ישראל, אלא אם כן בורא להם רפואה תחילה, שנאמר 'כרפאי לישראל ונגלה עון אפריים', אבל אומות העולם אינו כן, מכה אותן, ואחר כך בורא להם רפואה, שנאמר 'ונגף ה' את מצרים נגוף ורפוא'. ח. לשון הפסוק, וְנִגְנַף ה' אֶת מִצְרַיִם נִגְנַף וְרַפּוּא וְשָׁבוּ עַד ה' וְנִשְׁמַר לְהֵם וְרַפְּאֵם'. ט. לשון הפסוק, 'כִּרְפָּאֵי לְיִשְׂרָאֵל וְנִגְלָה עֲוֹן אֲפֻרִים וְרַעוּת שְׁמֵרוֹן פִּי פָּעִלוּ שְׁקֵר וְגִבַּב יָבֹא פֶשֶׁט גָּדוֹד בַּחוּץ'. י. נראה שפירוש דברי רבינו הוא, שלפני שהקב"ה מביא את המכה, כביכול הוא יכול לברוא את הרפואה, לפי שאז לא שייך

וְהָנִי מִיְלֵי בְּיִשְׂרָאֵל, אָבֵל עִם הָאֲמוֹת
 בְּתִיב (ישעיהו יט, כב) 'נִגְף וְרָפָא'
 (ראה שהש"ר שם), דְּמִשְׁמַע 'נִגְף' עַל יְדֵי
 מִשְׁחִית, 'וְרָפָא' עַל יְדֵי שְׁלִיחַ.

רְפָאֲנִי ה' וְאֲרָפָא, אֵף עַל פִּי שְׁאֵתָה
 חֲבַלְתָּ בִּי, עִם כָּל זֶה, רְפָאֲנִי וְכוּ' פִּי
 תְּהַלְתִּי אִתָּהּ. וְזֶהוּ חֲדוּשׁ הַכְּתוּב (דברים
 לב, ט) 'מִחְצִיתִי וְאֲנִי אֲרָפָא'.

זרע שמשון המבואר

לנו נחת רוח ממך, ואם תרפאנו, נתרפא ממך.

וְזֶהוּ גַם כֵּן חֲדוּשׁ הַכְּתוּב שאומר הקב"ה (דברים לב, ט) ²⁷ 'מִחְצִיתִי וְאֲנִי אֲרָפָא' - אני לבדי הוא שהכיתי אתכם, ואני לבדי הוא שארפא אתכם²⁸, כלומר, אף על פי שאני הכיתי אתכם, מכל מקום, אני בעצמי ארפא אתכם, ולא כמו רופא בשר ודם, שאינו ראוי לו לטפל ברפואת אדם שהוא בעצמו חבל בו²⁹.

ומבואר מהמשך דברי המדרש (שהש"ר שם)³⁰, שְׁהָנִי מִיְלֵי - דברים אלו, שהקב"ה בעצמו מכה ומרפא אותם, אמורים רק בְּיִשְׂרָאֵל, אָבֵל עִם הָאֲמוֹת - הגוים בְּתִיב (ישעיהו יט, כב) 'וְנִגְף ה' אֶת מִצְרַיִם נִגְף וְרָפָא' בלשון נסתר, דְּמִשְׁמַע 'נִגְף' עַל יְדֵי מִשְׁחִית - מי שהוא שליחו של הקב"ה להשחית ולהעניש, 'וְרָפָא' גַם כֵּן עַל יְדֵי שְׁלִיחַ³¹.

ציונים ומקורות

להתרפאות ממנו, תצא רוחו הוא ימות באין מרפא, וזה שכתב 'מחצתי ואני ארפא', אף שאני מחצתי, אני עצמי ארפא, ולא שייך דמי עלי כאריא, ד'אין מידי מציל' [כאמור בהמשך הפסוק]. ובוזה יתבאר פסוק (ירמיהו יז, ד) 'רפאני ה' וארפא וכו' כי תהלתי אתה', כמה שכתב מרן בבית יוסף, והרב פרישה שם, דיש טעם אחר, דאסיא דמגן מגן שויה [רופא שמרפא בחינם, רפואתו חינם היא, כלומר, אין לה ערך], ושייך נמי להיכא שאומר החובל, אני ארפאך, וזה שאמר 'רפאני ה', וח"ו לא שייך אסיא דמגן, אלא 'וארפא', כי רפואתך רפואה. וכי תימא, איכא טעם דמי עלי כאריא איבא, לזה אמר 'כי תהלתי אתה', וח"ו לומר כלפי מעלה הכי, ותהי להפך 'כי תהלתי אתה'. ²⁷ זה לשון המדרש, אומות העולם מכה אותן ואחר כך מרפאן, שנאמר (ישעיהו יט, כב) 'נגף ה' את מצרים נגוף ורפוא'. נגוף על ידי אהרן, ורפוא על ידי משה. וראה פירוש מהרז"ו (על המדרש שם), שהדרש נגוף על ידי אהרן הוא לימוד נפרד מענין הקדמת רפואה למכה. יז. רבינו מבאר,

רפואה למכה, שוב אין זה בכלל 'כל המחלה אשר שמתו במצרים', שהרי במצרים נבראה תמיד המכה קודם ורק אחר כך נבראה הרפואה. ואילו כשכבר נבראה הרפואה מקודם, אף כשבאה המחלה, הרי זה כאילו לא הושמה, וממילא מתיישב גם פירוש הפסוק, וכמו שביאר רבנו בתחילת דבריו. יא. על פי רש"י שם. יב. על פי רא"ש (ב"ק שם). יג. לשון הפסוק, 'ראו עֵתָה פִּי אֲנִי אֲנִי הוּא וְאֵין אֱלֹהִים עִמָּדִי אֲנִי אֲמִית וְאֲחִיָּה מִחְצִיתִי וְאֲנִי אֲרָפָא וְאֵין מִיָּדִי מִצִּיל'. יד. נראה שדקדק רבנו לפרש כדבריו, ממה שתיבת 'ואני' שבפסוק, יתירה היא. ולפירוש רבינו מבואר שבא ללמד, שהקב"ה בעצמו הוא גם הרפוא. ²⁸ וראה פירוש דומה, בפני דוד להחיד"א (פרשת האיזנו אות ז), וזה לשונו, ועוד אפשר לפרש 'מחצתי ואני ארפא' למה שכתב בחו"מ סימן ת"כ, 'החובל לא מצי לומר להנחיל אני ארפאך, והטעם אמרו בש"ס, דדמי עליה כאריה, וזה בין אדם לחבירו, אבל ח"ו לצד עילאה, מי פתי העו איש רשע לומר כן, דאי לא מתרצה הנחבל

וְעוֹד יֵשׁ לוֹמֵר, לְתַרְץ הַקְּשִׁיָּא הַנוֹפְלֵת
עַל הַפְּסוּק, דְּאִם לֹא יֵשִׁים, אֵין
צָרָךְ לְרִפּוּאָה (ראה סנהדרין קא, א). אֵלָא לְפִי
שְׁהַמְכוֹת שְׁבָאוּ עַל הַמְצָרִים הָיוּ לְעֹנֵשׁ

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבַאָר

בתשובה, אלא בדרך נקמה, וכדי שיתגדל
ויתקדש שמו של הקב"ה בעולם, פְּדֻכְתִּיב
(תהלים קמט, ז) ^ז 'לְעֵשׂוֹת נִקְמָה בְּגוֹיִם',
וְכָתִיב (שמות יד, יח) ^ב 'בְּהַפְּכֵדִי בְּפָרְעָה' וְכוּ'
- ויתכבד שמי בעולם, על ידי שאנקום
בפרעה ובכל חילו^א, שכשהקב"ה מתנקם
ברשעים, שמו מתגדל ומתכבד בעולם^ב.
וכתוב עוד (שם י, ב) ^ב, 'אֵת אֲשֶׁר הִתְעַלְלִיתִי
בְּמִצְרַיִם וְאֵת אֶתְנִי אֲשֶׁר שְׁמִיתִי כִּם וַיִּדְעֶתֶם
כִּי אֲנִי ה'.'

אֲמָנָם הַיִּסְוֵרִין שְׁיִבּוּאוּ עֲרִיךְ - עם ישראל,
לֹא יְהִיוּ בְּדִרְךָ זֶה שֶׁל עוֹנֵשׁ וְנִקְמָה, כְּמוֹ

ביאור נוסף, בהקדם וקדוק בלשון הכתוב
שלא ישים עלינו מכה, ואף ירפאנו

וְעוֹד יֵשׁ לוֹמֵר בִּיאור אַחֵר, כְּדִי לְתַרְץ
כִּזֶּה גַם אֵת הַקְּשִׁיָּא הַנוֹסֶפֶת הַנוֹפְלֵת עַל
הַפְּסוּק הַנִּלְכָּל הַמְּחַלָּה אֲשֶׁר שְׁמִיתִי
בְּמִצְרַיִם לֹא אֲשִׁים עֲלֵיךְ, כִּי אֲנִי ה'
רַפְּאָךְ, דְּאִם לֹא יֵשִׁים עֲלֵינוּ מַחְלוֹת, אֵין
צָרָךְ לְרִפּוּאָה, וְלִמָּה אִמַּר 'כִּי אֲנִי ה'
רַפְּאָךְ'^ב.

אֵלָא הַתִּירוּץ לַכֵּךְ הוּא, לְפִי שְׁהַמְכוֹת
שְׁבָאוּ עַל הַמְצָרִים הָיוּ לְעֹנֵשׁ עַל
עוֹנוֹתֵיהֶם, וְלִנְקָמָה - לֹא כְּדִי לְהַחזִירֵם

ציונים ומקורות

הקב"ה לרפאותם אף אחר שהכה אותם, מכל מקום,
עיקר כוונת הפסוק לומר שמפני שהדרך הוא שאין
נוח לאדם להתרפאות על ידי מי שהכה אותו, משום
כך אין הקב"ה יכול להביא עליהם חולי, מפני שאינו
רוצה לרפאותם באופן שאינו נוח כל כך. ועוד,
שכביכול אינו יכול להכריחם להתרפאות ממנו, כי
יכולים ישראל לטעון שאינם רוצים שהקב"ה ירפאם,
ולכך מתחילה אינו יכול להביא עליהם חולי.
יח. וכך הקשו בגמרא (סנהדרין קא, א), אמר ליה רבי
אבא לרבה בר מרי, כתיב 'כל המחלה אשר שמת
במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רפאך', וכי מאחר
שלא שם, רפואה למה. יב. לשון הפסוק,
'לְעֵשׂוֹת נִקְמָה בְּגוֹיִם תִּוְכַחֵת בְּלִאֲמִים'.
כ. לשון הפסוק, 'וַיִּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי אֲנִי ה' הַהֲפֹכֵדִי
בְּפָרְעָה פִּרְקָבוּ וּבְפָרְשֵׁיוֹ'. כא. על פי פירוש
הרא"ם שם. כב. על פי רש"י שם. אמנם
לכאורה קשה, שבתחילת פסוק זה כתוב 'וידעו
מצרים כי אני ה''. ואולי יש לתרץ, שמה שכתוב
'וידעו מצרים כי אני ה'', לא היה זה כדי לתקן ולזכך
את המצרים עצמם, אלא כדי לזכך בזה את כל
העולם, והיינו שהעונש בא על המצרים בשביל
לנקום מהם, וגם בשביל להודיע ע"י זה לכל העולם
כי אני ה', הן למצריים והן לישראל. ובזה מבואר
הטעם שהביא רבנו בזה שני פסוקים. כג. לשון
הפסוק, 'וְלִמְעַן תִּסְפַּר בְּאָזְנֵי בְנֵי וְבָנֵי אֵת אֲשֶׁר

שבין לענין המכה ובין לענין הרפואה, יש חילוק בין
ישראל לאומות העולם, שלישראל גם המכה וגם
הרפואה [תלוי ברצונם של ישראל, וכנ"ל] באות על
ידי הקב"ה בעצמו, ואילו אצל האומות שניהם באים
על ידי שליח. ובזה מבואר למה רק אצל ישראל
הקב"ה מקדים רפואה למכה ולא אצל האומות, שאם
הקב"ה לא היה מקדים לישראל רפואה למכה,
כביכול, לא היה יכול לרפאותם בעצמו, לפי שאין
ראוי למזיק לרפאות את הניזק. והנה בדברי רבינו
כאן, מבואר שזה שייך רק בישראל, שהקב"ה בעצמו
מכה אותם ומרפאם, אבל לא בעכו"ם, שהוא מכה
אותם על ידי משחית, והוא מרפא אותם על ידי
שליח, ועל כן, להם אין שום הכרח לברוא את
הרפואה מקודם למכה. ויש להקשות,
שלכאורה דברי רבנו כאן סותרים לדבריו דלעיל,
שכביכול אין הקב"ה שם כלל מחלה על ישראל כי
לא יוכל לרפאותינו, ואף אם הוא שם, מכל מקום,
הקב"ה מוכרח לברוא את הרפואה לישראל לפני
שמביא עליהם את המכה, לפי שאם לא כן, כביכול
ח"ו לא יוכל לרפאותם. ואילו כאן כותב רבינו,
שישראל מבקשים מהקב"ה, שאף על פי שהוא עצמו
הכם, מכל מקום הוא בעצמו גם כן ירפאם, ומשמע
דהיינו אף באופן שלא ברצונו את הרפואה קודם
למכה. ויש לומר, שאף שאכן מפני רצונם של ישראל
להתרפא מידו דוקא והם שמחים ברפואתו, יוכל

עֲלֶיךָ, לֹא יִהְיוּ בְּדֶרֶךְ זֶה, אֲלֵא כְּדֵי
לְרַפְאוֹתֶיךָ כְּדֵי שֶׁתָּשׁוּב בְּתִשׁוּבָה, וְלֹא
בְּסִמּוּךְ (אות טו).

טו

בְּרִכּוֹת פָּרָק קמ"א (ה, א), אָמַר רַבִּי
שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ, כָּל הָעוֹסֵק
בַּתּוֹרָה, יִסּוּרֵין בְּדִלְוִין מִמֶּנּוּ, שְׁנֵאמַר (איוב

מאמדם ז"ל
כל העוסק
בתורה יסורין
בדילון ממנו

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאָר

היסורים שהבאתי על המצריים, אֲלֵא כְּדֵי
לְרַפְאוֹתֶיךָ מִתַּחֲלוּאֵי עוֹנוֹתֶיךָ, כְּדֵי שֶׁתָּשׁוּב
בְּתִשׁוּבָה עַל עוֹנוֹתֶיךָ, מִחַמַּת הַיִּסּוּרִים, וְלֹא
תָּשׁוּב לְהֵטֵא עוֹד - שְׁתַּמְנַע מִלַּחֲטוֹא בִּשְׁבִיל
שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ עֲלֶיךָ עוֹד יִסּוּרִים. וְזֶהוּ פִּירוּשׁ
הַפְּסוּק הַנ"ל, 'כָּל הַמַּחְלָה אֲשֶׁר שְׁמַתִּי
בְּמִצְרַיִם לֹא אֲשִׁים עֲלֶיךָ', כְּלוֹמַר, לֹא אֲשִׁים

טו

התורה מגינה על החוטא מן היסורים, ומן מחלות הבאות למי שאינו מענג גופו

היסורים, שְׁנֵאמַר (איוב ה, ז) 'וּבְנֵי רִשָּׁף
יִגְבְּיָהוּ עוֹף' - 'עוֹף', שהיא התורה², תגביה
ותסלק מהעוסק בה, את 'בני רשף', שהם
המזויקים. אָמַר - הקשה רבי יוחנן לריש
לקיש, למה צריך לדרוש דבר זה, שעסק

דרשות האמוראים שהיסורין באים לאדם רק כשאינו עוסק בתורה
אמרו בגמרא בְּרִכּוֹת בְּפָרָק קמ"א (ה,
א)³, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ, כָּל
הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה, יִסּוּרֵין בְּדִלְוִין - נבדלים
מִמֶּנּוּ, לפי שהתורה מגינה עליו מן

ציונים ומקורות

שיבאו אחר כך לרפואה, כמו שכתוב בהו יגוף
ורפוא ושבו עד ה' וגו'. א. לשון הגמרא, אמר
רבי שמעון בן לקיש, כל העוסק בתורה, יסורין
בדילין הימנו, שנאמר 'ובני רשף יגביהו עוף', ואין
עוף אלא תורה, שנאמר (משלי כג, ה) 'התעפף עיניך
בו ואיננו', ואין רשף אלא יסורין שנאמר (דברים לב,
כד) 'מזי רעב ולחמי רשף', אמר ליה רבי יוחנן, הא
אפילו תינוקות של בית רבן יודעין אותו, שנאמר
'ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלוהיך והישר
בעיניו תעשה והאזנת למצותיו ושמרת כל חקיו כל
המחלה אשר שמת במצרים לא אשים עליך כי אני
ה' רופאך', אלא כל שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו
עוסק, הקדוש ברוך הוא מביא עליו יסורין מכווערין
ועוכרין אותו, שנאמר (תהלים לט, ג) 'נאלמתי דומיה
החסויה מטוב וכאבי נעכר', ואין טוב אלא תורה,
שנאמר (משלי ד, ב) 'כי לקח טוב נתתי לכם תורתִי
אל תעזבו'. ב. לשון הפסוק, 'כי אדם לעמל לעמל
יולד ובני רשף יגביהו עוף'. ג. ראה הטעם

התעללתי במצרים ואת אחתי אשר שמתים כם וידעתם
כי אני ה'". כד. וכן כתב בקומוץ המנחה (לרבי
צדוק הכהן מלובלין זצ"ל, ח"א סימן לא), וזה לשונו,
ולפעמים [הקב"ה מביא יסורין] לכפרת עוונות, וגם
זה לטוב, כמו הרופא מקיז דם ועושה חבורה. וזהו
'כל המחלה אשר שמת במצרים', שהיו לדראון עולם
על ידיהם, 'לא אשים עליך' בדרך זה 'כי אני ה'
רופאך', באלה המכות, ע"כ. וראה עוד בפרי צדיק
(פרשת וארא אות יז; פרשת משפטים אות א; פרשת תזריע
אות א). וכעין מה שכתב רבינו, כתוב במהרש"א
(מגילה יג, ב ד"ה מאי), וזה לשונו, וענינו [של הקדמת
רפואה למכה], כי כבר הבטיחנו הקדוש ברוך הוא
(ירמיהו ל, יא) 'כי אעשה כלה בכל הגוים' וגו', אך
אותך לא אעשה כלה ויסרתך למשפט' גו', דהיינו
היסורין הבאין על ישראל, על באו לבלותן, רק למרק
חטאם, והיינו רפואתן, על מוכנת קודם למכה, דודאי
ירפאו. מה שאין כן באומות העולם, דאפשר שיעשו
כלה ולא יבאו לידי רפואה, אך אם ישובו, אפשר

צָרִיף עֵינֶיךָ עֵינֶיךָ, דְּלַרְבֵּי יוֹחֲנָן נְמִי תִקְשִׁי, דְּאִפְלוּ תִינּוֹקוֹת שְׁלֵב בֵּית רַבָּן יוֹדְעִים אוֹתוֹ, דְּהָא מִקְרָא ד'וַיֹּאמֶר אִם שְׁמוֹעַ תִּשְׁמָע' מִשְׁמַע נְמִי הָא, דְּמִכְלָל לָאו אִתָּה שׁוֹמַע הֵינָן. וַיֵּשׁ לֹאמֵר, דְּכֹנַת רִישׁ לְקִישׁ הֵיְתָה לֹאמֵר, שְׂאָף אִם נִתְחַיֵּב אָדָם

יוֹחֲנָן, הָא, אִפְלוּ תִינּוֹקוֹת שְׁלֵב בֵּית רַבָּן יוֹדְעִים אוֹתוֹ, שְׁנַאֲמַר (שמות טו, כו) 'וַיֹּאמֶר אִם שְׁמוֹעַ תִּשְׁמָע' וכו'. אֵלָּא אִימָא, כֹּל שְׂאָפְשָׁר לוֹ לְעַסֵּק בַּתּוֹרָה וְאִינוּ עוֹסֵק, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְבִיא עָלָיו יְפוּרִין מְכַעְרִין וְעוֹכְרִין אוֹתוֹ, שְׁנַאֲמַר (תהלים לט, א) 'נְאֻלְמָתִי דוּמְיָה' וכו', עכ"ל.

זרע שְׁמוֹשׁוֹן הַמְבַאָר

קושיא שמפורש בתורה

שמי שאינו עוסק בתורה באים עליו יסורין

וְצָרִיף עֵינֶיךָ - יש להקשות, דְּלַרְבֵּי יוֹחֲנָן נְמִי תִקְשִׁי - שאף על מה שרבי יוחנן אמר, יש להקשות, דְּאִפְלוּ תִינּוֹקוֹת שְׁלֵב בֵּית רַבָּן שְׁמוֹעַ תִּשְׁמָע' רק את חומשי התורה יודעים אותה - יכולים לדרוש מהפסוק בחומש את דרשת רבי יוחנן, שמי שאינו עוסק בתורה באים עליו יסורים מכוערים, דְּהָא מִקְרָא ד'וַיֹּאמֶר אִם שְׁמוֹעַ תִּשְׁמָע וגו' כֹּל הַמְחִלָּה אֲשֶׁר שְׁמַתִּי בְּמַצְרַיִם לֹא אֲשִׁים עָלֶיךָ, מִשְׁמָע נְמִי הָא - דבר זה, דְּמִכְלָל לָאו אִתָּה שׁוֹמַע הֵינָן - מהכתוב בתורה שאם יעסקו בה לא יביא הקב"ה עליהם מחלות ויסורים, יש ללמוד מכך להיפך, שאם לא יעסקו בתורה, יבואו עליהם יסורים. ולמה הוצרך רבי יוחנן לדרוש דבר זה מפסוק בתהלים.

עסק התורה מגין מן היסורים אף על החוטא

וַיֵּשׁ לֹאמֵר בביאור דברי האמוראים, דְּכֹנַת רִישׁ לְקִישׁ בדרשתו מהפסוק 'ובני רשף יגביהו עוף היתה לומר, שְׂאָף אִם נִתְחַיֵּב אָדָם שיבואו עליו יְפוּרִין מְכַעְרִין

התורה מגין מפני היסורים, מפסוק בספר איוב, הָא - והרי דבר זה, אִפְלוּ תִינּוֹקוֹת שְׁלֵב בֵּית רַבָּן - ילדים קטנים הלומדים לפני רבותיהם רק את חמשת חומשי התורה, ולא הגיעו עדיין ללמוד בספר איוב, יוֹדְעִים אוֹתוֹ, שכן יש ללמוד אותו מפסוק בתורה, שְׁנַאֲמַר (שמות טו, כו) 'וַיֹּאמֶר אִם שְׁמוֹעַ תִּשְׁמָע לְקוֹל ה' אֲלֶיךָ וְהִיָּשֵׁר בְּעֵינָיו תַּעֲשֶׂה וְהֶאֱזַנְתָּ לְמַצְוֹתָיו וְשִׁמְרַתָּ כֹּל חֻקָּיו כֹּל הַמְחִלָּה אֲשֶׁר שְׁמַתִּי בְּמַצְרַיִם לֹא אֲשִׁים עָלֶיךָ כִּי אֲנִי ה' רַפְּאֵךְ', והרי מפורש בפסוק, שבזכות התורה, לא ישים הקב"ה יסורים על האדם.

אֵלָּא - אם באת לדרוש בענין יסורים ועסק התורה, אִימָא - תדרוש מפסוק אחר כך, כֹּל שְׂאָפְשָׁר לוֹ לְעַסֵּק בַּתּוֹרָה וְאִינוּ עוֹסֵק בה, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְבִיא עָלָיו יְפוּרִין מְכַעְרִין וְעוֹכְרִין אוֹתוֹ - על ידי היסורים, הוא נעשה מכוער בעיני בני האדם, שְׁנַאֲמַר (תהלים לט, א) 'נְאֻלְמָתִי דוּמְיָה הַחֲשִׁיתִי מְטוֹב וּכְאֲבִי נַעֲכָר', שבשביל ש'החשית' - שתקתי מהתורה הנקראת 'טוב' ולא עסקתי בה, באו עלי כאבים עכורים, עכ"ל.

ציונים ומקורות

(יא, א), שבועות (לו, א). וזה לשון המכילתא (פרשת יתרו מסכתא בדחורש פ"ח, והובא ברש"י שמות כ, יב), שכן דברי תורה נדרשין, מכלל הן לאו, מכלל לאו הן, ע"כ. וכתב הריטב"א (שבועות לו, א ד"ה והא), שכל שאנו אומרים מכלל הן לאו בכל התורה, כלאו מפורש הוא.

שנקראת כן, בהערה לעיל בסמוך. ד. במצפה איתן (שם) ביאר (על פי תוס' שבת נה, א ד"ה אין), שיסורים מכוערים, היינו נגעים. ובבן יהודע (שם ד"ה אלא אימא) פירש, דהיינו יסורים שיש בהם ביטול תורה. ועוד פירש (ד"ה מביא), דהיינו עניות, לפי שהעני מכוער בעיני בני האדם. ה. ראה נדרים

במצרים, לא אשים. דאי לאו הכי, קשה, מאי אתא קרא למימר ד'לא אשים', ואיך סלקא דעתך ד'ישים, אם הוא שומע בקול ה'. ועוד קשה, וכי מו שהוא צדיק אין לו שום שכר אלא להיות נצול מהמחלה. אלא ודאי, שפא לומר שאף אם פבר נתתיב בהם, לא ישימים.

יסורין מחמת איזה חטא, אם יעסק בתורה, לא יבאו עליו, ודיק שפיר הלשון 'בדלין מפנו'.

ועל זה הקשה לו רבי יוחנן, דאפלו תינוקות וכו', דקרא פתיב 'ויאמר' וכו', דמשמע אף אם היה מן הראוי לבא עליך המחלה אשר שמתי

זרע שמשון המבאד

ויסורים, ואיך סלקא דעתך - ואיך היה עולה על הדעת לומר, ד'ישים הקב"ה על האדם מכות, אם הוא שומע בקול ה' ומקיים מצוותיו. ועוד קשה, שאם הפסוק מדבר במי שאין בידו עבירות, והוא גם עוסק בתורה, ולאדם זה הקב"ה מבטיח שלא יבאו עליו מחלות ויסורים, וכי מו שהוא צדיק גמור בלי שום עבירה בידו, אין לו שום שכר על קיום המצוות, אלא להיות נצול מהמחלה שלא תבוא עליו, והרי בודאי ראוי שיושפע עליו טובה וברכה. ולמה לא כתבה התורה שטובות אלו יבואו למי שיעסוק בתורה?

אלא ודאי שפא הפסוק לומר, שאף אם פבר נתתיב בהם - במחלות ויסורים, מחמת עוונותיו, לא ישימים הקב"ה - את היסורים עליו, בזכות מה שהוא עוסק בתורה. ועל כן מובן מה שלא כתבה התורה שבזכות עסק התורה תושפע עליו טובה, שכיון שמדובר במי שחטא, די לו שהתורה תגן עליו מן היסורים, אך אינו ראוי שיזכה לריבוי טובה. ועל כן הקשה רבי יוחנן לריש לקיש, שכיון

איזה חטא שעשה, מכל מקום, אם יעסק בתורה, זכות העסק בתורה תגן עליו שלא יבאו עליו היסורים. ודיק שפיר - מדוקדק היטב הלשון שנקט ריש לקיש, יסורין בדלין מפנו, שלשון זו משמע, שהיסורים כבר מוכנים לבוא עליו, ועתה יבדלו ממנו ויעזבוהו מחמת שיש בידו הזכות של עסק התורה. ועל זה הקשה לו רבי יוחנן, דאפלו תינוקות וכו' של בית רבן יודעים דבר זה, שעסק התורה מגינה מן היסורים אפילו למי שעשה איזו עבירה, דקרא פתיב 'ויאמר' וכו' אם שמוע תשמע וגו', דמשמע אף אם היה מן הראוי לבא עליך 'המחלה אשר שמתי במצרים', מחמת עוונותיך, כשם שבאו הייסורים על המצריים מחמת שחטאו, מכל מקום, לא אשים אותם עליך.

דאי לאו הכי - שאם לא כן, אלא הפסוק מדבר באופן שלא עשו שום עבירה ואינם ראויים לעונש כלל, קשה, מאי אתא קרא למימר - מה בא הפסוק לחדש ולומר ד'לא אשים' - שהקב"ה לא ישים עלינו מחלות

ציונים ומקורות

ובתוס' ד"ה דינא). ה. כעין שתי הקושיות שהקשה רבינו, הקשה האלשיך (שמות טו קושיא ו-ז), וכי היעלה על לב שישם מחלה, שהוצרך לומר כל המחלה כו' לא אשים עליך. ועוד, שמורה שאשר שם במצרים לא ישים, אך אותם שלא שם במצרים ישים עליו. והאם זו תורה וזו שכרה, שישים עליו כל המחלה אשר לא שם במצרים.

ו. וכן נראה שפירש בשפתי חכמים (על רש"י אות ס) שמדובר דוקא במי שיש לו עבירות, עיי"ש. ז. קושיית רבינו היא לענין שימת יסורין של עונש - כמשמעות הכתוב, על הצדיק במעשיו. ואמנם שייך שיבואו על הצדיקים יסורין של אהבה, שבביל להגדיל שכון בעולם הבא, אף שהם מקיימים כל המצוות בשלימות, וכמבואר בחז"ל (עין ברכות ה, ב

שֶׁכֶּבֶד חָטָא וְנִתְחַיֵּב יִסּוּרִין, אֲלָא שְׂאָם הִיָּה עוֹסֵק בַּתּוֹרָה הִיָּה מַגְנַת עָלָיו, וְהוֹאִיל שְׂנַאֲלָם מִמֶּנָּה, מִשּׁוּם הָכִי 'וּכְאָבִי נֶעְבְּר'. וּמַעַתָּה שְׂוִיש אַף הַפְּסוּק שֶׁל 'אִם שְׂמוּעַ תִּשְׁמַע' שְׂמוּרָה עַל זֶה, קָשָׁה, תְּרֵי קָרְאִי לָמָּה לִי. וְעַל בְּרַחֲדָ צְרִיךְ לֹאמַר, דְּמִיּוּרֵי אַף בְּמִי שְׂלֵא חָטָא וְלֹא נִתְחַיֵּב, וּמִשּׁוּם הָכִי, הִצְרַכּוּ תְּרֵי קָרְאִי לְרַבֵּי יוֹחָנָן.

וְתַרְיָן, כֹּל שְׂאֲפָשֶׁר לֹא לְעַסֵּק בַּתּוֹרָה וְאִינּוּ עוֹסֵק, אַף אִם יִהְיֶה שׁוֹמֵר מִצְוָה וְלֹא הִיָּה חַיֵּב בְּיִסּוּרֵין מִשּׁוּם חָטָא אַחֵר, עִם כָּל זֶה, יְבוֹאוּ עָלָיו יִסּוּרִין. וְזֶה לֹא מִשְׁמַע מִפְּשַׁט הַפְּסוּק שֶׁל 'וַיֹּאמֶר אִם שְׂמוּעַ תִּשְׁמַע', שְׁהָרֵי הַפְּסוּק מִיּוּרֵי בְּמִי שֶׁכֶּבֶד נִתְחַיֵּב בָּהֶם. וְאִם לֹא הִיָּה אֲלָא הַפְּסוּק שֶׁל 'נְאֻלְמַתִּי דוּמְיָה', הִיָּיתִי אוֹמֵר דְּמִיּוּרֵי בְּמִי

זרע שמשון המבאד

וְאִם לֹא הִיָּה כְּתוּב אֲלָא הַפְּסוּק שֶׁל 'נְאֻלְמַתִּי דוּמְיָה' בְּלִבְד, וְלֹא הַפְּסוּק שֶׁל 'וַיֹּאמֶר אִם שְׂמוּעַ תִּשְׁמַע', הִיָּיתִי אוֹמֵר, שְׂמִי שְׂלֵא חָטָא אִינּוּ נַעֲנֵשׁ בִּיִסּוּרִים עַל שְׂאִינּוּ עוֹסֵק בַּתּוֹרָה, דְּהַפְּסוּק 'נְאֻלְמַתִּי דוּמְיָה', מִיּוּרֵי דוּקָא בְּמִי שֶׁכֶּבֶד חָטָא וְנִתְחַיֵּב בְּיִסּוּרֵין מַחֲמַת חֲטָאִין, אֲלָא שְׂמַכֵּל מְקוּם, אִם הִיָּה עוֹסֵק בַּתּוֹרָה הִיָּה הַתּוֹרָה מַגְנַת עָלָיו מִיִסּוּרִים אֵלֶּה, וְהוֹאִיל שְׂנַאֲלָם - שְׂנִשְׁתַּתֵּק מִמֶּנָּה וְאִינּוּ עוֹסֵק בֵּה, מִשּׁוּם הָכִי 'וּכְאָבִי נֶעְבְּר' - עַל כֵּן בְּאִים עָלָיו יִסּוּרִים מְכוּעָרִים עֲבוּר שְׂאֵר חֲטָאִין. אֲבָל אִם לֹא חָטָא כִּלְל וְרַק לֹא עֵסֵק בַּתּוֹרָה, לֹא יְבוֹאוּ עָלָיו יִסּוּרִים עַל כֵּךְ.

וּמַעַתָּה שְׂוִיש אַף אֵת הַפְּסוּק שֶׁל 'אִם שְׂמוּעַ תִּשְׁמַע' שְׂמוּרָה עַל זֶה - שְׂהַחֲוֹטָא בְּשְׂאֵר עֲבִירוֹת וְאִינּוּ עוֹסֵק בַּתּוֹרָה וּמִמִּילָא אִינָּה מַגִּינָה עָלָיו, נַעֲנֵשׁ בִּיִסּוּרִים, אִם כֵּן קָשָׁה, תְּרֵי קָרְאִי - שְׂנֵי פְּסוּקִים הַמּוֹרִים עַל דְּבַר אַחַד, לָמָּה לִי.

וְעַל בְּרַחֲדָ - מוֹכְרָחִים לִישֵׁב מְדוּעַ הוֹצַרְכוּ שְׂנֵי פְּסוּקִים, וְצְרִיךְ לֹאמַר דְּהַפְּסוּק 'נְאֻלְמַתִּי דוּמְיָה', מִיּוּרֵי - עוֹסֵק אַף בְּמִי שְׂלֵא חָטָא וְלֹא נִתְחַיֵּב בִּיִסּוּרִים מַחֲמַת חֲטָאִין, שְׂמַכֵּל מְקוּם יְבוֹאוּ עָלָיו יִסּוּרִים מְכוּעָרִים, עַל שְׂלֵא עֵסֵק בַּתּוֹרָה, וּמִשּׁוּם הָכִי - מִשּׁוּם כֵּךְ הִצְרַכּוּ תְּרֵי קָרְאִי - שְׂנֵי פְּסוּקִים

שְׂדַבֵּר זֶה נִלְמַד מִפְּסוּק הַכְּתוּב בַּתּוֹרָה, אִין צְרִיךְ לְדַרוּשׁ זֶה מִפְּסוּק הַכְּתוּב בְּאִיּוּב.

גַּם מְקִיִּים הַמְּצוּת נַעֲנֵשׁ אִם אִינּוּ עוֹסֵק בַּתּוֹרָה

וְתַרְיָן רַבֵּי יוֹחָנָן, שִׁיש לְדַרוּשׁ כֵּךְ, כֹּל מִי שְׂאֲפָשֶׁר לֹא לְעַסֵּק בַּתּוֹרָה וְאִינּוּ עוֹסֵק, אַף אִם יִהְיֶה שׁוֹמֵר מִצְוָה וְלֹא הִיָּה חַיֵּב בְּיִסּוּרֵין מִשּׁוּם חָטָא אַחֵר - שְׂלֵא עֲבַר עַל שׁוּם עֲבִירָה אַחֵר מִלְבַּד מִזֶּה שְׂלֵא עֵסֵק בַּתּוֹרָה, עִם כָּל זֶה, יְבוֹאוּ עָלָיו יִסּוּרֵין, מַחֲמַת עוֹן זֶה שְׂאִינּוּ עוֹסֵק בַּתּוֹרָה, וְכַפִּי שְׂנִלְמַד מִהַפְּסוּק 'נְאֻלְמַתִּי דוּמְיָה' הַחֲשִׁיתִי מְטוּב וּכְאָבִי נֶעְבְּר', וְזֶה לֹא מִשְׁמַע מִפְּשַׁט הַפְּסוּק שֶׁל 'וַיֹּאמֶר אִם שְׂמוּעַ תִּשְׁמַע', שְׂמַמָּה שְׂכְּתוּב שְׂאִם תַּעֲסוּק בַּתּוֹרָה לֹא יְבוֹאוּ עָלֶיךָ יִסּוּרִים, אִין לְלַמּוּד בְּמַכְלָל לֹא אַתָּה שׁוֹמַע הֵין, שְׂאִם לֹא תַעֲסוּק בַּתּוֹרָה יְבוֹאוּ עָלֶיךָ יִסּוּרִים, שְׂהָרֵי הַפְּסוּק מִיּוּרֵי בְּמִי שֶׁכֶּבֶד נִתְחַיֵּב בָּהֶם - בִּיִסּוּרִים, מַחֲמַת עֲבִירוֹת אַחֵרוֹת שְׂבִידוֹ, וּמִשְׁמִיעֵנוּ הַפְּסוּק, שְׂאֵף עַל פִּי כֵן, אִם יַעֲסוּק בַּתּוֹרָה לֹא יְבוֹאוּ עָלָיו יִסּוּרִים. וּמַכְלָל זֶה יֵשׁ לְלַמּוּד רַק לְעַנֵּן שְׂמִי שִׁיש בִּידוֹ עֲבִירוֹת, אִם לֹא יַעֲסוּק בַּתּוֹרָה, יְבוֹאוּ עָלָיו יִסּוּרִים. אֲבָל אִין לְלַמּוּד מַכְלָל זֶה, שְׂמִי שְׂאִין בִּידוֹ שְׂאֵר עֲבִירוֹת מִלְבַּד מִזֶּה שְׂאִינּוּ עוֹסֵק בַּתּוֹרָה, יְבוֹאוּ עָלָיו יִסּוּרִים עַל שְׂלֵא עֵסֵק בַּתּוֹרָה. וְעַל כֵּן הוֹצַרְךָ רַבֵּי יוֹחָנָן לְדַרוּשׁ דְּבַר זֶה מִהַפְּסוּק 'נְאֻלְמַתִּי דוּמְיָה'.

לְשֵׁם שְׁמַיִם, כְּדֵי לְקַיֵּם וְנִשְׁמַרְתֶּם
מְאֹד לְנַפְשֵׁיכֶם' (דברים ה, טו; ראה ברכות
לב, ב).

וְעַל זֶה קָאָמַר, כּל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה,
יִסְוֶיךָ בְּדַלִּין מִמֶּנּוּ, דְּכֵתִיב 'כּל
הַמְחַלֵּה לֹא אָשִׁיב', אָף עַל פִּי שְׁלֹפֵי
הַטֹּבֵעַ שְׁלֹף הָיָה קָרוֹב שְׁיִבְאוּ לוֹ

וְעוֹד יֵשׁ לִזְמַר, דְּלַפְעָמַיִם יַעֲלֶה עַל
לֵב הָאָדָם, שְׁכָדֵי לְשִׁמּוֹר
בְּרִיאוֹת הַטֹּבֵעַ שְׁלֹף, צְרִיךְ לְהִתְעַדָּן
מֵעַט וּלְהִתְבַּטֵּל מִדְּבָרֵי תּוֹרָה, כְּדֵי
לְהָשִׁיב נַפְשׁוֹ שְׁלֹא לְבֹא לְיַדֵּי חֲלֵי
מָרָה שְׁחוֹרָה וְכִיּוֹצֵא, וְאִין הָכֵי נְפִי,
שְׁהוּא מְכוּן לַעֲשׂוֹת זֶה הָעֵדוּן וְהַבְּטוּל

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבַאָר

לְהִתְעַדָּן מֵעַט בַּתְּעוּגֵי הַגּוֹף, וּלְהִתְבַּטֵּל
מִדְּבָרֵי תּוֹרָה, כְּדֵי לְהָשִׁיב - לְהַחְזִיר אֶת כַּח
נַפְשׁוֹ, שְׁלֹא לְבֹא לְיַדֵּי חֲלֵי מָרָה שְׁחוֹרָה -
דְּכֹאֵן, וְכִיּוֹצֵא בִּזְהָ, הַבָּאִים מִחַמַּת דַּאֲגוּתֵי
וּטְרוּדוֹתֵי. וְאִין הָכֵי נְפִי, שְׁהוּא מְכוּן לַעֲשׂוֹת
זֶה הָעֵדוּן וְהַבְּטוּל לְשֵׁם שְׁמַיִם, כְּדֵי לְקַיֵּם
אֶת הַפְּסוּק (דברים ד, טו) וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד
לְנַפְשֵׁיכֶם' - שְׁחֵיב הָאָדָם לְשִׁמּוֹר עַל
בְּרִיאוֹת גּוּפוֹ וּנְפִשׁוֹ (ראה ברכות לב, ב).

וְעַל זֶה קָאָמַר רַבֵּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ, כֹּל
הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה, יִסְוֶיךָ בְּדַלִּין מִמֶּנּוּ, דְּכֵתִיב
'כֹּל הַמְחַלֵּה אֲשֶׁר שְׁמַתִּי כְּמַצְרִים לֹא אָשִׁיב
עֲלֶיךָ'^א, אָף ^ב עַל פִּי שְׁלֹפֵי הַטֹּבֵעַ שְׁלֹף הָיָה
קָרוֹב שְׁיִבְאוּ לוֹ יִסְוֶיךָ, מִחַמַּת דַּאֲגוּתֵי

צִיּוּנִים וּמְקוֹדוֹת

(מצוה תקמו-תקמא א), שהרחיב בזה, בדברי חז"ל
והראשונים. יא. בגמרא מבואר שרבי שמעון
בן לקיש למד דבר זה מהפסוק באיוב ויבני רשף
יגביהו עוף, אלא שרבי יוחנן הקשה עליו שאין צריך
ללמוד כן מהפסוק באיוב, שהרי זה מבואר מהפסוק
הכתוב בתורה ויאמר אם שמוע תשמע. ואפשר שלא
דקדק רבינו להביא הפסוק ויבני רשף, כיון
שבוודאי אף לפי ריש לקיש יש ללמוד כן מהפסוק
שבתורה, שסורין בדלין ממנו וכפי שאמר לו רבי
יוחנן, ולכן תפס רבנו בדבריו את הפסוק שממנו
דורש רבי יוחנן כן. ועיקר כוונת רבינו היא לבאר,
את משמעות הלשון 'סורין בדלין הימנו', ומה
הוסיף רבי יוחנן לחדש שאם יעשה עידונים בשביל
להינצל מהיסורים, הקבי"ה יוסיף להביא עליו
יסורים. אולם יתכן שאכן נפל בדבריו רבנו 'טעות
סופר', ויש להביא כאן את הפסוק ויבני רשף וכפי
שאמר ריש לקיש. יב. פירושו, שלפי פשוטו
קשה על פסוק זה, כמו שהקשה רבינו לעיל, שלמה

לְרַבֵּי יוֹחָנָן, וְאִין לְהַקְשׁוֹת גַּם עַל רַבֵּי יוֹחָנָן
שִׁישׁ לְלַמּוֹד דְּבַר זֶה מִהַפְּסוּק הַכְּתוּב
בַּתּוֹרָה, וְאִין צְרִיךְ לְלַמְדוֹ מִפְּסוּק הַכְּתוּב
בַּתְּהִלִּים, לְפִי שְׁפִסוּק אַחַד מִלְּמַדְנֵי עַל מִי
שְׁחֵטָא בְּשֶׁאֵר חֲטָאִים, שְׁהַעֲסַק בַּתּוֹרָה יִגַן
עֲלֵיו מִן הַיְסוּרִים, וְאִם לֹא יַעֲסוּק בַּתּוֹרָה,
יְבֹאוּ עֲלָיו יְסוּרִים מִחַמַּת חֲטָאֵי. וְהַפְּסוּק
הַשְּׁנַי מִלְּמַד, שְׁאָף מִי שְׁלֹא חֵטָא בְּשֶׁאֵר
עֲבִירוֹת, וְרַק אִינוּ עוֹסֵק בַּתּוֹרָה, יְבֹאוּ עֲלָיו
יְסוּרִים מְכוּעֵרִים.

הַתּוֹרָה מְגִינָה עַל מִי שְׁאִינוּ מְבַטְלִים לְצוּרְךָ בְּרִיאוֹתוֹ
וְעוֹד יֵשׁ לִזְמַר בְּבִיאוֹר דְּבָרֵי הָאִמּוּרָאִים,
בְּהַקְדָּם מִהַ דְּלַפְעָמַיִם יַעֲלֶה עַל לֵב הָאָדָם,
שְׁכָדֵי לְשִׁמּוֹר בְּרִיאוֹת הַטֹּבֵעַ שְׁלֹף, צְרִיךְ

ט. לשון הפסוק, וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד לְנַפְשֵׁיכֶם כִּי לֹא
רְאִיתֶם כֹּל תְּמוּנָה בְּיוֹם דְּבָר ה' אֲלֵיכֶם בְּחָרִב מִתּוֹךְ
הָאֵשׁ. י. לשון הגמרא, תנו רבנן, מעשה
בחסיד אחד שהיה מתפלל בדרך, בא הגמון אחד ונתן
לו שלום ולא החזיר לו שלום, המתין לו עד שסיים
תפלתו, לאחר שסיים תפלתו אמר לו, ריקא, והלא
כתוב בתורתכם (דברים ד, ט) רַק הַשְּׁמֹר לָךְ וְשִׁמּוֹר
נַפְשְׁךָ, וְכֵתִיב (שם פסוק טו) וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד
לְנַפְשֵׁיכֶם, כִּי שְׁנַתְתִּי לָךְ שְׁלוֹם לִמָּה לֹא הַחֲזַרְתָּ לִּי
שְׁלוֹם, אִם הֵייתִי חוֹתֵךְ וְהָאֲשֶׁךְ כְּסִיפִי, מִי הִיָּה תוֹבֵעַ
אֶת דַּמְךָ מִיָּדִי, ע"כ. וראה מהרש"א (ח"א ד"ה כתיב)
שהעיר, שפסוקים אלה, אינם מדברים משמירת נפש
האדם עצמו מסכנה, אלא משכחת התורה, ושלא
נאמין בשום תבנית פסל וגו'. ותירץ, שמכל מקום
מצינו בשבועות (לו, א), שהגמרא דורשת הפסוק רַק
הַשְּׁמֹר לָךְ וְשִׁמּוֹר נַפְשְׁךָ לְעִנְיַן הַמְקַלֵּל אֶת עַצְמוֹ,
ע"כ. ועיין עוד בתוספות (שבועות לו, א ד"ה ושמו)
וברמב"ם (הלכות רוצח פ"א הי"ד). וראה במנחת חינוך

יְסוּרִין, מִכְּעָרִין חוּץ מִהַטְּבַע נִמְיו, מִשְׁמֵרְתוֹ.
מִכְּעָרִין חוּץ מִהַטְּבַע נִמְיו, מִשְׁמֵרְתוֹ.

וְרָבִי יוֹחָנָן חֲדוּשָׁא טָפִי קָא מִשְׁמַע לֵךְ, שְׁאָם יִתְבַטֵּל מִהַתּוֹרָה בְּשִׁבִיל לְהַנְצִיל מֵהַיְסוּרִין הַקְּרוֹבִים אֶל הַטְּבַע, הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְבִיא עָלָיו וְעוֹכְרִין אוֹתוֹ.
וְעִינֵן לְקַמְן רִישׁ פְּרִשְׁת בְּחֻקוֹתֵי (אוֹת א) עַל מִדְרָשׁ (וּיְק"ד לַה, א) ח'שְׁבִיתֵי דְרַבִּי (תַּהֲלִים קִיט, נט), בְּכָל יוֹם הַיְיִתִּי מַחְשָׁב וְכו'.

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבַאֵר

וטרדותיו, והיות שהוא עוסק בתורה, אינו מתבטל ממנה לעשות עידונים לצורך בריאותו, ומחמת כן קרוב שיבוא עליו החולי, מִכָּל מְקוֹם, זְכוּת דֵּתוּרָה מִשְׁמֵרְתוֹ שלא יבוא לידי אותו החולי.
המרה שחורה מחמת דאגותיו וטרדותיו, הקדוש ברוך הוא מביא עליו יסורים מִכְּעָרִין, חוּץ מִדְרַךְ הַטְּבַע נִמְיו - אפילו יסורים שלא היו ראויים לבוא עליו בדרך הטבע מחמת טרדותיו ודאגותיו, וְעוֹכְרִין אוֹתוֹ.²⁷

דוד המלך לא התבטל מן התורה
אף לעידונים המצילים ממרה שחורה

וְעִינֵן לְקַמְן רִישׁ פְּרִשְׁת בְּחֻקוֹתֵי (אוֹת א) מה שכתבנו עַל דְּבַרֵי הַמְּדַרְשׁ (וּיְק"ד לַה, א),²⁸ שדרשו את הפסוק (תהלים קיט, נט) ח'שְׁבִיתֵי דְרַבִּי וְאֶשִׁיבָה רַגְלִי אֶל עֲדֵתְךָ, שהיה דוד

ציונים ומקורות

והפסוק השני מלמדנו, שאף אם יתבטל מן התורה מחמת העסק בבריאות, ייענש ביסורים שלא כדרך הטבע. ויש לבאר, שאף שחייב האדם לעסוק בבריאות גופו, כמו שנאמר וְנִשְׁמַרְתָּ מֵאֵד לִנְפְשׁוֹתֶיכֶם, וכמו שהזכיר רבינו הפסוק לעיל, ומבטלים תלמוד תורה בשביל כל מצוה שאי אפשר לקיימה על ידי אחרים (מו"ק ט, ב). מכל מקום, יש לבאר, שדברי רבינו נאמרו, רק במי שמתבטל מן התורה כדי לעדן את נפשו שלא יחלה במרה שחורה מחמת דאגותיו, שהיה לו להשיב את נפשו בתורה עצמה, שהיא משמחת לבו של אדם ומשיבת נפש, וכמו שהתבאר בדברי רבינו (בפרשת בחקותי) שהובאו להלן בהערה, והיה לו להבין שהעוסק בתורה, אינו זקוק לתענוגי העולם הזה כדי להשיב את נפשו, ועל כן הוא נענש על מה שהתבטל מן התורה לצורך זה. אבל מי שמתבטל מן התורה לצורך שאר ענייני בריאות, פשוט שאינו נענש על כך, ואף מקיים בזה מצוה של וְנִשְׁמַרְתָּ מֵאֵד לִנְפְשׁוֹתֶיכֶם. יד. זה לשון רבינו שם, הקשה שם היפה תואר, וכי בשגעון ינהג, שיכוין ללכת למקום אחר, ורגליו יביאוהו בעל כרחו לבית המדרש. ועוד קשה, למה לא היה חושב בעצמו ללכת לבית המדרש. ועוד, דפשו הכתוב מורה

המתבטל מן התורה לצורך שמירת בריאותו מהטבע, יבואו עליו יסורים חוץ לדרך הטבע

וְרָבִי יוֹחָנָן חֲדוּשָׁא טָפִי קָא מִשְׁמַע לֵךְ - משמיענו חידוש גדול יותר, שְׁאָם יִתְבַטֵּל מִהַתּוֹרָה ויתענג בתענוגי הגוף, כדי להשיב את נפשו, בְּשִׁבִיל לְהַנְצִיל מֵהַיְסוּרִין הַקְּרוֹבִים אֶל הַטְּבַע, שלא יחלה במחלת

הוצרכה התורה להשמיענו, שמי שיעסוק בתורה, לא יבואו עליו מחלות ויסורים. על כן פירש, שהתורה מבטיחה בפסוק זה, שאף היסורים שראויים לבא בדרך הטבע, לעוסק בתורה ואינו מתבטל ממנה אף לצורך בריאותו, מכל מקום, לא יבואו יסורים אלה עליו, כי התורה עצמה תגן עליו [על פי דברי רבינו בפרשת בחקותי, שהובאו להלן בהערה]. יג. ראה זוהר חדש (פר' בראשית י, א) וזה לשונו, רבי יצחק אמר, התורה נקראת 'תושיה' בתחילה, ואחר כך 'גבורה', שנאמר (משלי ה, יד) 'לי עצמה ותושיה' וגו', תדע לך, כי בתחילה נקראת 'תושיה', שמתשת כחו של אדם, מפני שיש לו להלחם עם יצר הרע, ולכתת כל גופו בבית המדרש, עדי שירגיל אותו בתורה. כיון שהוא רגיל לעסוק בתורה, אז יש לו שמחה וגבורה, שנאמר 'אני בינה לי גבורה', ר"ל, כשאדם רגיל בתורה ובחכמה, אז יש לו תפארת, ואיזו היא גבורה להלחם מלחמות ה'. על פי דברי רבינו לעיל, יש לומר, שגם זה נלמד ממה שכתובים בענין זה שני פסוקים, האחד בתורה והשני בתהלים, שאם היה כתוב רק פסוק אחד, היינו אומרים שהפסוק מלמדנו, שמי שיתבטל ולא יעסוק בתורה בלי סיבת בריאות, ייענש ביסורים עבור ביטול תורה.

יט

וּבְפָסוּק (שמות טו, טו) 'הוא הִלָּחֵם לְאֶכְלָהּ'. יֵשׁ לְדַקְדָּק, לָמָּה אָמַר 'אֲשֶׁר אֲשֶׁר נָתַן ה' וְכו' נָתַן בְּלִשׁוֹן עֶבֶר, דְּמִשְׁמַע שֶׁפָּכַר נָתַן, לְאֶכְלָהּ.

פסוק 'הוא הִלָּחֵם אֲשֶׁר נָתַן ה' לָכֶם לְאֶכְלָהּ'.

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבַאֵר

המלך אומר על עצמו, בְּכֹל יוֹם הֵייתִי מְחֻשָּׁב וְכו' ואומר למקום פלוני ולבית דירה פלונית אני הולך, והיו רגלי מביאות אותי לבתי כנסיות ולבתי מדרשות, שכוונת דוד מתחילה היתה ללכת למקום עידונים של חולין לשם שמים, כדי לשמח נפשו ולהסיר מעצמו את החולי של מרה שחורה הבאה מחמת הדאגות והטרדות של

יט

טעם המון כטעם המצות שהוציאו ממצרים

מפני מה נכתב 'אשר נתן בלשון עבר וּבְפָסוּק (שמות טו, טו) 'וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם הוּא הִלָּחֵם אֲשֶׁר נָתַן ה' וְכו' לְאֶכְלָהּ, יֵשׁ לְדַקְדָּק, לָמָּה אָמַר 'אֲשֶׁר נָתַן בְּלִשׁוֹן עֶבֶר, דְּמִשְׁמַע שֶׁמְדַבֵּר עַל לֶחֶם שֶׁפָּכַר נָתַן לָנוּ ה' בְּעֶבֶר, הִיָּה לֵאמֹר

ציונים ומקורות

כל כך עידון ושמחה, כאילו היה הולך למקום עידונים ושמחות של חולין להשיב נפשו, כמו שהיה רוצה ללכת שם מתחילה, שאף בהילוכו לבית המדרש היה שמת, והיו רגלי מוליכות אותי בשמחה לבית המדרש, כמו שפירש רש"י על פסוק (בראשית כט, א) 'זישא יעקב רגליו' [שמשנתבשר בשורה טובה שהובטח בשמירה, נשא לבו את רגליו ונעשה קל ללכת]. טו. לישון המדרש, 'אם בחקותי תלכו' (ויקרא כו, ג), הדא הוא דכתיב (תהילים קיט, נט) 'חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך', אמר דוד, רבוננו של עולם, בכל יום ויום הייתי מחשב ואומר, למקום פלוני ולבית דירה פלונית אני הולך, והיו רגלי מביאות אותי לבתי כנסיות ולבתי מדרשות, הדא הוא דכתיב 'ואשיבה רגלי אל עדותיך'. טז. תמצית הדרוש: א. העוסק בתורה, אף אם יש בידו עבירות, לא יבואו עליו יסורים, מפני שהתורה מגינה עליו, וזוהי דרשת ריש לקיש. ב. מי שאינו עוסק בתורה, יענש על כך ביסורים מכווערים, אף אם אין בידו עבירות אחרות, וזוהי דרשת רבי יוחנן. ג. פירוש שני בדרשת ריש לקיש, מי שאינו מתבטל מן התורה, אף כדי להשיב את נפשו מדאגותיו, תגן עליו התורה שלא יחלה במרה שחורה. ד. פירוש שני בדרשת רבי יוחנן, שמתבטל מן התורה כדי להשיב את נפשו כנ"ל, מביא הקב"ה עליו יסורים מכווערים שלא כדרך הטבע.

להיפך, ד'ואשיבה רגלי' משמע שהוא היה משיב הרגלים לבית המדרש, שאדרבה, הם היו רוצים ללכת למקום אחר וכו'. אמנם מצד אחר יש לומר, דקרא כתיב 'ונשמרתם מאד לנפשתיכם', והיכא דשכיח הזיקא לא סמכינן אניסא, ויש לו לאדם להשמר עצמו, שלא לעשות דבר נגד הטבע, דהיינו כמו צנים פחים, דשומר נפשו ירחק מהם, ומשום הכי דוד המלך ע"ה היה מחשב ואומר למקום פלוני אני הולך, לבית דירה וכו', שהיה רוצה לילך לעדן ולהשיב נפשו מעט, כדי שלא יבוא לידי חולי מרה שחורה, מחמת הדאגות והטרדות המביאות חולי זה מצד הטבע, וכונתו היתה לטובה, כדי לקיים הכתוב 'ונשמרתם מאד לנפשתיכם'. ואחר כך חשב על הפסוק 'כל המחלה וכו' לא אשים עליך', דקשה, שאם הוא שומע בקול ה' כמו שמתחיל הפסוק 'אם שמוע תשמע', איך סלקא דעתך שישים עליו המחלה, דאצטריך לומר 'לא אשים'. אלא ודאי שבא לומר, שאפילו היו ראויים לבא לפי הטבע, כמו הנדון הזה של דוד, הקב"ה ירחיקם ממנו. ועוד, דהתורה אגוני ומצלי, וכל העוסק בתורה, ייסורין בדלין ממנו, ולכן 'ואשיבה רגלי אל עדותיך', דהיינו מה שהיה הטבע שלי לילך ברגלים במקום עדון ושמחה, השבתי אותו אל עדותיך. אלא דקשיא ליה לבעל המדרש, למה אמר 'ואשיבה רגלי', היה לו לומר 'ושבתי אל עדותיך'. אלא ודאי שבא לרמוז, שכשהיה הולך ללמוד, היה מכיר בטבע שלו

הָיָה לוֹ לֹאמֹר 'אֲשֶׁר נֹתַן' בְּלִשׁוֹן הַזֶּה. וַיִּרְמֹז לָמָּה שִׁפְרָשׁ רַשׁ"י עַל פְּסוּק (שם פסוק לה) 'אָכְלוּ אֶת הַמֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה', שֶׁאֵף הָעוֹגוֹת שֶׁהוֹצִיאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם טָעְמוֹ בָּהֶם טַעַם מֶן. וּמִשׁוֹם הָכִי קָאָמַר 'הוּא הַלֶּחֶם אֲשֶׁר נָתַן', זֶה הַמֶּן יֵשׁ בּוֹ טַעַם הַלֶּחֶם אֲשֶׁר כָּבַר טָעַמְתֶּם בְּעוֹגוֹת.

זרע שְׁמוֹשׁוֹן הַמְבַאֵר

ומפסוק זה למדו שֶׁאֵף הָעוֹגוֹת מִצוֹת שֶׁהוֹצִיאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, טָעְמוֹ בָּהֶם טַעַם מֶן. וּמִשׁוֹם הָכִי קָאָמַר הַפְּסוּק 'הוּא הַלֶּחֶם אֲשֶׁר נָתַן ה'', כְּלוּמַר, זֶה הַמֶּן יֵשׁ בּוֹ טַעַם הַלֶּחֶם אֲשֶׁר כָּבַר טָעַמְתֶּם בְּעוֹגוֹת שֶׁהוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם.¹

'אֲשֶׁר נֹתַן' בְּלִשׁוֹן הַזֶּה שֶׁהָיָה עִתָּה הוּא שֶׁהִתְחִיל נִתְיַנְתוּ.²

אֲכַן בְּאִמְרוֹ 'הוּא הַלֶּחֶם' הַתְּכוּוֹן מִשֶּׁה עַל הַלֶּחֶם שֶׁהָיָה עִמָּם מִכְבֵּר, וַיִּרְמֹז בְּדַבְרֵי, לָמָּה שִׁפְרָשׁ רַשׁ"י עַל הַפְּסוּק (שם פסוק לה) 'וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אָכְלוּ אֶת הַמֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה',³

ציונים ומקורות

ובחמישה עשר בניסן פסק, שנאמר (יהושע ה, יב) 'וישבתי המן ממחרתי', אלא מגיד שהעוגות שהוציאו ישראל ממצרים, טעמו בהם טעם מן. [וימקור הדברים הוא בגמרא (קידושין לה, א)]. ד. ולכך דקדק הכתוב לומר 'אשר נתן ה'' בלשון עבר, כי באותו הלחם שהוציאו ממצרים נתן ה' את טעם המן, ועתה אמר להם משה שהלחם המונח לפניהם יש בו מאותו טעם שכבר נתן להם כשיצאו ממצרים.

א. שעל זה היו מדברים, על הלחם המצוי עתה לפניהם, ולא היו יודעים מה הוא. [וכפי הנראה הרגיש בזה גם בעל העקידה (שער מא) ופירש 'אשר נתן ה'' לאדם הראשון בגן עדן]. ב. לשון הפסוק, 'ובני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה עד באם אל ארץ נשבת את המן אכלו עד באם אל קצה ארץ כנען'. ג. לשון רש"י, 'ארבעים שנה', והלא חסר שלושים יום, שהרי בחמישה עשר באייר ירד להם המן תחלה,

קטע מיוחד מתוך המשא המרכזי של הגאון רבי ישראל זילברברג שליט"א מראשי האיגוד העולמי להפצת תורת זרע שמשון במעמד ההילולא המרכזי ו' אלול תשפ"ב

למשתתפים איתנו כאן אין צורך לספר מי הוא זה הזרע שמשון, כולם כאן מכירים היטב את הספר ואת גודל כוחו של המחבר הקדוש, רבים כבר חייבים לרכיבו הכרת הטוב על הישועות והניסים אשר זכו בזכות הלימוד בספר זרע שמשון ובזכות ברכותיו של הצדיק, חלק בפרנסה, אחרים בזיווגים הגונים, פקידה כזרע של קיימא, בריאות ועוד ישועות רבות ומגוונות איש איש וישועותיו. יהי רצון שכל המשתתפים יזכו לקיום הברכה והישועה בלי גבול וכלי מדה. ברגעים נעלים וקדושים אלו אני רוצה לדבר ולהשיב על שאלה שנשאלתי מאדם שלמד זרע שמשון ולא ראה עדיין את הישועה, והוא שאל מה צריך אני לעשות עוד בכדי לזכות לקיום הברכה הגדולה והכבירה.

ישנו רעיון נפלא שכתב הזרע שמשון אשר יש ללמוד מדבריו דרך חיים ופתיחת שערי ניסים, ובודאי כל הלומדים בספריו המסוגלים של רכיבו ומצפים לישועות חייבים לצעוד בדרכו זו, רכיבו מפרש את הפסוק שבתהלים "הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו", שלכאורה היה ראוי לכתוב "הודו לה' על הטובות", שהרי הפסוק מדבר על טובות רבים שה' מיטיב עם האדם, וכפי שמסיים "כי לעולם חסדו". אולם כותב רכיבו, שכתחילה כשנותן ה' טובה אחת לאדם, לפעמים זו תהיה טובה קטנה, ואז הקב"ה ממתין לראות אם האדם יודה וישבח אותו על כך, שהרי עיקר מטרת הבריאה וישראל כדי שיוודו לפניו יתברך וכמו שאמר הכתוב "עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו", ואם אכן האדם מודה ומשבח, אזי הקב"ה מוסיף ונותן לו עוד טובות ועוד חסדים ועוד ניסים לעולם בלי גבול, אולם אם הלילה האדם אינו מודה לה' על החסד הראשון שעשה עמו, אז נעצר השפע, ונפסקת הברכה והאדם נשאר עם הטוב היחיד הזה שנעשה לו. וזה כוונת הפסוק "הודו לה' כי טוב" כי אז יזכה שיתן ה' לעולם את חסדו.

במשך השנים אכן ראה ראיתי אין ספור מקרים של אנשים שזכו לראות פלאות כזכות הלימוד בספר זרע שמשון ובזכות הסיוע למען ריבוי הלומדים, ישנם כאלו שזכו לכך ממש בסמוך לתחילת לימודם, פשוט זכו לראות ישועות מופלאות וככירות, וישנם שלקח קצת יותר זמן, רבים העידו שראו סימנים מובהקים שהישועה באה בכוחו של אותו צדיק, אלו הם דברי פלא ומי יבוא בסוד ה', אולם היו גם אנשים שזכו רק לתחילתה של ישועה, איזה שהוא תזווה קטנה, מיד בתחילת הלימוד זכו לראות פתח של ישועה, ולאחר מכן זה נעצר, אנשים מתקשרים לשאול מה זאת התופעה הזו, רואים נקודת אור שנעצרת, למה זה קורה?! שואלים וחוזרים ושואלים. גם אנחנו רוצים לזכות לישועה בשלימות וכמו רבים אחרים הם שבים ומתחננים.

האמת, מי אני שאוכל להשיב על דברים שהם בכבשוננו של עולם, מי יוכל להבין את סוד הנהגתו של הכורא יתברך, אנחנו יהודים מאמינים בני מאמינים, מאמינים בכוחם של צדיקים אכל יודעים שהכל בכוחו יתברך, והוא יתברך מנהיג את הבריאה והכל לטובה.

אופן השפעת הניסים במשנתו של רבינו הזרע שמשון זלה"ה

"כְּתַב בְּשִׁלְחֹן עֲרוּף אַרְחַ תַּיִים סִימֵן רִי"ח (סעיף ה), מִי שֶׁנֶּעְשׂוּ לוֹ נִסִּים הֶרְבֵּה בְּהֶרְבֵּה מְקוֹמוֹת, בְּהִגִּיעַ אֶל אֶחָד מֵהַמְּקוֹמוֹת שֶׁנֶּעְשָׂה לוֹ שֵׁם נֶס, צָרִיף לְהִזְכִּיר כָּל שְׂאֵר הַמְּקוֹמוֹת עִמּוֹ, וְיִכְלַל בְּכָל בְּבִרְכָה אַחַת, עַכ"ל. וְהִטְעַם שֶׁצָּרִיף לְהִזְכִּיר כָּל הַנִּסִּים בְּרֵאִית אֶחָד מֵהֶם, לְפִי שֶׁהָרֵאשׁוֹן גָּרַם הַשְּׂנִי, וְכֵן הַשְּׂנִי הַשְּׂלִישִׁי, וְכֵן כָּלֵם. שְׂאֵם לֹא הָיָה מוֹדֵה לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּנֵס הָרֵאשׁוֹן, וְהָיָה כְּפוּי טוֹבָה, לֹא הָיָה נֶעְשָׂה לוֹ הַשְּׂנִי, וְנִמְצָא שֶׁהָרֵאשׁוֹן גָּרַם הַשְּׂנִי, שֶׁבְּשִׁבִיל שֶׁקָּבַל הָרֵאשׁוֹן בָּא לוֹ חֵיבוֹ הַהוֹדָאָה, וְזִכּוֹת הַהוֹדָאָה גָּרַם הַשְּׂנִי. וְלָכֵן, אִם יִרְאֶה הַשְּׂנִי צָרִיף לְהִזְכִּיר הָרֵאשׁוֹן, שֶׁהָרִי הוּא הָיָה הַגּוֹרֵם. וּבְרֵאוֹתוֹ הָרֵאשׁוֹן צָרִיף לְהִזְכִּיר הַשְּׂנִי, לְהֵרָאוֹת כַּחַו שֶׁהֵבִיא עִמּוֹ גַם הַשְּׂנִי.

וְהָכִי אֵימָא בְּיַלְקוּט שׁוֹפְטִים (רמז ס) עַל פְּסוּק 'וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל' (שופטים ו, א), אָמַר רַבִּי סִימּוֹן, לֹא כָּל מִי שֶׁיִּרְצֶה לֹאמַר שִׁירָה אֹמֵר שִׁירָה, אֶלָּא כָּל מִי שֶׁנֶּעְשָׂה לוֹ נֶס אֹמֵר שִׁירָה, וְכָל מִי שֶׁנֶּעְשָׂה לוֹ נֶס וְאֹמֵר שִׁירָה, בְּיָדוּעַ שְׂמוֹחֲלִין לוֹ עַל כָּל עוֹנוֹתָיו, וְנֶעְשָׂה בְּרִיָּה נְדָפְשָׁה, עַכ"ל. אִם כֵּן, הַנֶּס הָרֵאשׁוֹן מְבִיא לוֹ חֵיבוֹ הַהוֹדָאָה, וְזִכּוֹת הַהוֹדָאָה מְזַכֵּהוּ לְרֵאוֹת נִסִּים אַחֲרָיִם, שֶׁהָרִי מַעֲמָה הוּא צָדִיק גָּמוּר.

וְזֶהוּ פֶשֶׁט הַכְּתוּב 'הִדּוּ לֵה' כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ' (תהלים קז, א), 'הִדּוּ לֵה' כִּי טוֹב' בְּעַת שְׁנוֹתָן לָכֶם הַטּוֹב, כִּי בְּזֶה יִתְמִיד לָכֶם לְעוֹלָם הַטּוֹב וְהַחֲסִד."

(זרע שמשון' פרשתנו אות כד)

אולם ככל אופן חושבני שבדבריו של הזרע שמשון ישנו אלומת אור להאיר את הדרך הראויה אשר ילכו בו, ללמדנו דעת איך לזכות לברכה וישועה. ברור הדבר שמי שרוצה לזכות לישועה וברכה מכוחו של הצדיק הקדוש רבנו הזרע שמשון חייב להתנהג כפי הדרכתו ולפי משנתו הבהירה והברורה, ומשכך אני רגיל להשיב לכל השואלים מתוך דברי הזרע שמשון עצמו שהזכרנו. רבינו הזרע שמשון קובע כהלכה פסוקה, שמיד כשיש ישועה צריכים להודות עליה, ואז היא ממשיכה בלי גבול, אולם אם לא מודים, חלילה, גורמים לעצירת השפע. ולכן אני קורא לכל הציבור לקבל על עצמו להודות לה' על כל דבר קטן וגדול, כל ישועה, ברכה, הצלחה אף כשהיא עדיין לא מושלמת, ואז כשיעתא דשמיא כולם יזכו לראות ניסים ונפלאות בלי גבול ובלי מדה.

יהי רצון שכל המשתתפים שקבלו על עצמם ללמוד בספר זרע שמשון ולסייע למען ריבוי הלומדים יזכו בקרוב לישועה וברכה ולבשר בשורות טובות ויתקיים בכולם ברכתו הכבירה "ועיניכם תראינה בני בני כשתילי זיתים סביב לשולחנכם חכמים ונבונים ובתים מלאים כל טוב גם עושר גם כבוד לא יסופו מזרעכם".

ספר 'זרע שמשון' המנוקד

בהוצאה
מפוארת מאירת
עינים ועוד
הרבה מעלות

להשיג בכל חנויות הספרים
347-496-5657 02-80-80-500

בספר המנוקד הלאחד הוא תענוז